CZU: 342.7:343.1 DOI: https://doi.org/10.67457/lv26.2.12

Serghei DERENEV[1]
derenev94@mail.ru

CONSECINȚELE ÎNCĂLCĂRII DREPTULUI LA VIAȚA PRIVATĂ ÎN PROCESUL PENAL

***Abstract**: Studiul propune o analiză sistematică a consecințelor pe care încălcarea drepturilor la viața privată le produce asupra rezultatului procesului penal. Punctul de plecare îl constituie ideea Curții Europene a Drepturilor Omului, încă de la examinarea cauzei Schenk c. Elveției, potrivit căreia „Dacă art. 6 din Convenție garantează dreptul la un proces echitabil, acesta nu reglementează totuși admisibilitatea probelor ca atare, materie reglementată de dreptul intern”.*

Pe acest fundal, cercetarea identifică și evaluează critic întregul spectru de consecințe consacrate de dreptul moldovenesc: inadmisibilitatea probei, extinderea acesteia asupra probelor derivate, nulitatea actului procesual sau excluderea acesteia de către procuror. Prin raportare la jurisprudența relevantă a Curții de la Strasbourg, anume Schenk, Khan, Bykov, Iordachi și Mancevschi, precum și a instanțelor autohtone și din străinătate, studiul arată că, deși sistemul dispune de un arsenal formal bogat, eficacitatea lui rămâne condiționată de o aplicare riguroasă, în lipsa căreia dreptul la viața privată riscă să rămână lipsit de consecințe procesuale reale.

***Cuvinte-cheie:** consecințe, dreptul la viața privată, inadmisibilitatea probelor, nulitate, calitatea legii, măsuri speciale de investigații, art. 8 CEDO.*

THE CONSEQUENCES OF VIOLATIONS OF PRIVACY RIGHTS WITHIN CRIMINAL PROCEEDINGS

***Abstract:** The study offers a systematic analysis of the consequences that violations of privacy rights produce within criminal proceedings. The starting point is the distinction that the European Court of Human Rights has consistently maintained between the substantive right guaranteed by Article 8 and the procedural right guaranteed by Article 6 of the Convention, according to which an unlawful interference does not, in itself, entail the automatic exclusion of evidence. Against this background, the research identifies and critically assesses the entire spectrum of consequences enshrined in Moldovan law: inadmissibility of evidence, its extension to derivative evidence, nullity*

[1] **doctorand, Școala Doctorală „Științe penale și drept public”, asistent universitar, Catedra „Procedură Penală, Criminalistică și Securitate Informațională”, Academia „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54), e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: derenev94@mail.ru, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-7380-3328**

of the procedural act, exclusion by the prosecutor, the possibility of subsequently using the evidence against the abusing agent, and the reparatory consequence at the European level. Drawing on the relevant case-law of the Strasbourg Court, namely Schenk, Khan, Bykov, Iordachi and Mancevschi, as well as of the Moldovan and Romanian constitutional courts, the study shows that, although the system has a rich formal arsenal, its effectiveness remains conditioned upon rigorous application, in the absence of which the right to privacy risks remaining devoid of real procedural consequences.

Keywords: *consequences, right to privacy, inadmissibility of evidence, nullity, quality of law, special investigative measures, Article 8 ECHR.*

1. INTRODUCERE

Dreptul la respectarea vieții private, garantat de art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și, la nivel intern, de art. 28-30 din Constituția Republicii Moldova se numără printre cele mai expuse garanții fundamentale în cursul procesului penal. Pentru a acumula probe, organele de urmărire penală sunt nevoite, nu rareori, să pătrundă în sfera privată a persoanei, recurgând la percheziții, interceptări și înregistrări ale comunicărilor, precum și la supravegheri și înregistrări audio video sau la alte măsuri speciale de investigații. Întrebarea care prezintă interes nu este, prin urmare, dacă astfel de ingerințe se produc, de vreme ce ele sunt necesare pentru a constata circumstanțele ce au importanță pentru cauza penală, ci ce se întâmplă, din punct de vedere juridic, atunci când aceste ingerințe depășesc limitele legalității și ale proporționalității.

Răspunsul este departe de a fi simplu. O idee care pare logică la prima vedere, ar pretinde că orice încălcare a vieții private ar trebui să atragă, în mod automat, înlăturarea probei astfel obținute și, eventual, căderea întregii acuzări.

Consecințele unei asemenea încălcări sunt diferite ca natură și ca efect, mergând de la inadmisibilitatea probei, până la nulitatea actului procedural.

În doctrină, noțiunea de sancțiune procesual-penală este privită atât într-un sens restrâns, cât și într-un sens larg. Astfel, „în sens restrâns, sancțiunile procedurale sunt nulitățile", pe când „în sens larg, pe lângă nulități sunt cuprinse și alte sancțiuni ca: inexistența, decăderea, inadmisibilitatea"[1]. Consecințele examinate în prezentul studiu se înscriu în această accepțiune largă, întrucât inadmisibilitatea probei și nulitatea actului procedural operează în planuri distincte, dar complementare.

Aplicarea lor variază în funcție de natura dreptului afectat, gravitatea încălcării, caracterul esențial sau neesențial al acesteia în sensul art. 94 alin. (2) CPP RM, dar și de calitatea probei rezultate și etapa procesuală la care încălcarea este constatată.

Ideea susținută de noi în cele ce urmează este că Codul de procedură penală prevede un sistem de sancțiuni, începând cu inadmisibilitatea probei, continuând cu nulitatea actului procedural și ajungând până la excluderea de către procuror a probelor obținute contrar prevederilor prezentului Cod.

2. METODE ȘI MATERIALE APLICATE

Cercetarea se sprijină pe utilizarea complementară a mai multor metode. Metoda analizei logico-juridice a servit interpretării dispozițiilor incidente din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, în special a art. 94, art. 251 și art. 290. Metoda analizei jurisprudențiale a fost aplicată asupra hotărârilor de referință ale Curții Europene a Drepturilor Omului, cu un accent special pe cauzele îndreptate împotriva Republicii Moldova, precum și asupra jurisprudenței instanțelor din Republica Moldova și din România. Metoda comparativă a permis raportarea soluțiilor moldovenești la standardele europene

[1] Osoianu, T., Ostavciuc, D., *Procedura Penală. Partea generală.* București: Ed. Pro Universitaria, 2023, p.33

și la cele consacrate de dreptul român. Materialul doctrinar de bază a fost constituit din lucrarea de referință a profesorului Igor Dolea, consacrată drepturilor persoanei în probatoriul penal, completată cu surse de specialitate relevante.

LISTĂ DE ABREVIERI

CPP – Cod de Procedură Penală;
art. - articol;
p. - pagină;
pct. - punct.

3. DISCUȚII ȘI REZULTATE OBȚINUTE

Prima constatare privește raportul dintre dreptul material și cel procesual. Sistemul Convenției este construit pe o distincție fundamentală: art. 8 garantează dreptul material la respectarea vieții private, în timp ce art. 6 garantează dreptul procesual la un proces echitabil. Curtea de la Strasbourg a consemnat că încălcarea celui dintâi nu antrenează, în mod automat, încălcarea celui de-al doilea.[2]

Pentru a o înțelege corect, se impune o delimitare prealabilă față de regimul probelor obținute prin încălcarea art. 3 din Convenție, care interzice tortura și tratamentele inumane sau degradante. La acest capitol Curtea a comunicat că „admiterea ca probe a faptelor relevante în procedura penală, a declarațiilor obținute prin acte de tortură ... sau alte rele tratamente contrare art. 3 face ca întreaga procedură să fie viciată de inechitate.", ca și faptul că „unele elemente materiale adunate prin acte de violență, cel puțin dacă aceste acte puteau fi calificate ca tortură, nu trebuiau niciodată invocate, indiferent de valoarea probatorie." [3]

În privința art. 8, drept care, spre deosebire de art. 3, admite ingerințe justificate, Curtea a adoptat o poziție fundamental diferită și a refuzat să consacre o regulă de excludere automată. Considerentul de principiu este acela că simpla încălcare a unui drept convențional în vederea obținerii unui mijloc de probă nu implică, prin ea însăși, încălcarea dreptului la un proces echitabil. Curtea își rezervă doar competența de a verifica, prin raportare la art. 6, dacă procedura, privită în ansamblul ei, a fost echitabilă.

Din această perspectivă, cauza *Khan c. Regatului Unit* (2000) necesită a fi examinată amănunțit. Poliția britanică montase un dispozitiv de ascultare disimulat, în lipsa oricărei reglementări legale care să guverneze utilizarea unor astfel de mijloace, astfel încât ingerința nu era prevăzută de lege, iar Curtea a constatat, în unanimitate, încălcarea art. 8.

Cu toate acestea, deși înregistrarea obținută nelegal constituise practic singura probă pe care se întemeia condamnarea, argumentul decisiv a fost acela că reclamantul avusese posibilitatea reală de a contesta autenticitatea și utilizarea probei în fața instanțelor naționale, care dispuneau de competența de a o exclude. Potrivit principiului stabilit de Curte, întrebarea este dacă procedura, în ansamblul ei, inclusiv modul în care au fost obținute probele, a fost echitabilă (§ 34).[4]

Criteriile menționate în cauza *Khan* au fost preluate de Marea Cameră în cauza *Bykov c. Federației Ruse* (2009), care reprezintă astăzi jurisprudența de referință. În această cauză, Curtea a constatat din nou încălcarea art. 8, întrucât operațiunea sub acoperire, însoțită de înregistrarea unei convorbiri, fusese lipsită de garanții adecvate împotriva

[2] Cauza Khan c. Regatului Unit, Hotărârea din 12 mai 2000, § 35-37. Accesibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58841%22]} (vizitat la 04.05.2026).
[3] Cauza *Gäfgen c. Germaniei*, Hotărârea din 1 iunie 2010. Accesibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123256. (vizitat la 04.05.2026).
[4] Cauza *Khan c. Regatului Unit*, Hotărârea din 12 mai 2000. Accesibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58841%22]} (vizitat la 06.05.2026).

arbitrarului. Totodată, Curtea a stabilit un test prin care se verifică dacă procedura, în ansamblul ei, a fost echitabilă. Trebuie cercetat, în special, dacă a fost respectat dreptul la apărare, adică dacă reclamantul a avut posibilitatea de a contesta autenticitatea probei și de a se opune utilizării ei, precum și dacă circumstanțele obținerii probei trezesc îndoieli asupra credibilității sau exactității acesteia. Un element reținut de Curte a fost și acela că „înregistrarea contestată, împreună cu probele fizice obținute prin operațiunea sub acoperire, nu a fost singura probă pe care instanța națională s-a bazat pentru condamnarea reclamantului".[5]

În doctrina autohtonă, Tatiana Vizdoagă și Nicolae Oboroceanu sintetizează acest test arătând că „în cauza Bykov c. Federației Ruse Marea Cameră a CtEDO a statuat că, pentru a stabili dacă procedura în ansamblu a fost echitabilă, este necesar, totodată, să se determine dacă a fost respectat dreptul la apărare. În special, trebuie verificat dacă reclamantul a avut posibilitatea de a contesta autenticitatea probelor și de a se opune folosirii acestora. Totodată, trebuie să se ia în considerare calitatea probelor, inclusiv să se clarifice aspectul dacă circumstanțele în care au fost obținute trezește o îndoială asupra credibilității sau exactității lor"[6].

Analiza acestor criterii arată că, în concepția Curții, efectele încălcării art. 8 asupra echității procesului penal nu sunt automate, ci depind de circumstanțele concrete ale cauzei, în special de natura încălcării, de proba în cauză precum și de posibilitatea efectivă de a o contesta. Constatarea Curții pornește de la ideea că echitatea procesului trebuie apreciată în ansamblul ei, și nu doar prin prisma respectării formale a regulilor de obținere a probelor. Această viziune comportă însă un risc pe care cauza Khan îl ilustrează în forma sa cea mai acută. Spre deosebire de Bykov, unde înregistrarea contestată se adăuga altor probe, în Khan proba obținută prin încălcarea art. 8 constituia practic unicul temei al condamnării, cu toate acestea condamnarea a fost menținută, fiind considerată suficientă împrejurarea că reclamantul avusese posibilitatea de a contesta proba în fața instanțelor naționale. Rezultă că, în logica Curții, o probă obținută nelegal poate fundamenta o condamnare chiar și atunci când nu este coroborată cu alte mijloace de probă, cu condiția existenței unei posibilități efective de contestare. Tocmai de aici decurge preocuparea pe care o exprimăm: dacă simpla facultate de a contesta proba este suficientă pentru a salva echitatea procedurii, încălcarea art. 8 riscă să rămână lipsită de o sancțiune procesuală reală.

Înainte de a examina consecințele propriu-zise, se cuvine să observăm că, în multe situații, ingerința în viața privată este viciată chiar la origine, prin lipsa unei baze legale. Aplicarea acestui criteriu în jurisprudența îndreptată împotriva Republicii Moldova nu dezvăluie incidente izolate, ci o problemă a practicii interne.

Un caz elocvent îl constituie Cauza *Iordachi și alții c. Moldovei* (2009), unde Curtea a constatat că legislația națională care guverna interceptarea convorbirilor, anume *Legea privind activitatea operativă de investigații din 1994*, nu corespundea criteriului calității, fiindcă nu era nici clară, nici suficient de detaliată și nu oferea garanții minime împotriva arbitrarului. În concluzie, Curtea a reținut că „Legislația Moldovei nu oferă protecție adecvată împotriva abuzurilor autorităților în sfera interceptării convorbirilor telefonice. Ingerința în drepturile reclamanților conform art. 8, prin urmare nu a fost în corespundere cu noțiunea „prevăzută de lege"."[7]

[5] Cauza *Bykov c. Federației Ruse* [MC], Hotărârea din 10 martie 2009. Accesibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91704 (vizitat la 06.05.2026).

[6] Vizdoagă T., Oboroceanu N. *Inadmisibilitatea probelor care derivă din art. 8 CoEDO – obținute cu încălcarea obligațiilor negative ale statului*. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr. 1(48), 2019, p. 27. Accesibil: https://www.inj.md/sites/default/files/19/22-29_0.pdf (vizitat la 07.05.2026).

[7] Cauza *Iordachi și alții c. Moldovei*, Hotărârea din 10 februarie 2009. Accesibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-127834. (vizitat la 09.05.2026).

O particularitate necesară a fi examinată este faptul că în perioada 2005-2007, instanțele moldovenești autorizaseră aproape toate demersurile de interceptare, rata autorizărilor situându-se constant în jurul a 98-99 la sută, ceea ce indică un control judiciar mai degrabă formal decât real. În paragraful 51 al prezentei cauze „Curtea consideră necesar de a atenționa că înregistrarea convorbirilor telefonice este o ingerință foarte serioasă în drepturile individului și numai niște motive solide bazate pe o bănuială rezonabilă că persona este implicată într-o activitate criminală gravă poate servi ca temei de autorizare."[8]

Aceleași autoare au reținut, în doctrina autohtonă, că legea națională „nu corespundea criteriului calității". În această ordine de idei, CtEDO a atras atenția faptului că „legislația în vigoare până în anul 2003 nu era nici clară, nici detaliată și nu întrunea garanțiile minime conținute în jurisprudența Curții. Într-adevăr, nu exista vreun control judiciar asupra autorizării și aplicării unei măsuri de interceptare, iar în ceea ce privește persoanele care puteau cădea sub incidența prevederilor ei, legislația era foarte imprecisă".[9]

În aceeași logică se înscrie cauza *Mancevschi c. Moldovei* (2008), referitoare la percheziția biroului și a domiciliului unui avocat. Curtea a constatat că „autorizarea percheziției eliberată de către judecătorul de instrucție, care a reprodus aproape în întregime ordonanța ofițerului de urmărire penală, nu a indicat vreun detaliu referitor la ceea ce urma să fie căutat pe parcursul percheziției, mai mult, autorizarea a fost formulată în termeni extrem de generali... curtea este frapată de această formulare generală, care a acordat ofițerului de urmărire penală o discreție nelimitată de a căuta orice dorea el atât la biroul, cât și la domiciliul reclamantului."[10]

Trebuie subliniat însă că, dincolo de constatarea încălcării și de satisfacția echitabilă acordată, hotărârea nu a determinat anularea procesului penal intern, aspect asupra căruia vom reveni. Trecând de la planul european la cel intern, prima consecință propriu-zisă a încălcării drepturilor la viața privată o constituie inadmisibilitatea probei.

Art. 94 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova consacră, cu valoare de principiu, regula inadmisibilității. Potrivit art. 94 alin. (1), „nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar [...] datele care au fost obținute" printr-o serie de mijloace nelegale, printre care, la pct. 1, „prin violarea drepturilor și libertăților persoanei"[11], ceea ce include drepturile garantate de art. 8 din Convenție. Vizdoagă și Oboroceanu sintetizează această normă arătând că „art. 94 garantează punerea la baza hotărârilor procesuale doar a probelor obținute cu respectarea prevederilor legii procesuale penale, implicit – cu respectarea tuturor drepturilor și libertăților fundamentale recunoscute persoanei atât de legislația națională cât și de tratatele internaționale, inclusiv de CoEDO".[12]

Legiuitorul moldovean prezintă, în această privință, o particularitate diferită față de modelul anglo-saxon al regulii de excludere. Dacă acesta din urmă funcționează preponderent ca sancțiune îndreptată împotriva conduitei ilegale a poliției, legislația autohtonă este bazată pe două aspecte, și anume protejarea drepturilor persoanei, pe de o parte, și asigurarea veridicității probatoriului, pe de altă parte, întrucât, potrivit art. 94 alin. (2),

[8] Cauza *Iordachi și alții c. Moldovei*, Hotărârea din 10 februarie 2009. Accesibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-127834. (vizitat la 09.05.2026).

[9] Vizdoagă T., Oboroceanu N. *Inadmisibilitatea probelor care derivă din art. 8 CoEDO – obținute cu încălcarea obligațiilor negative ale statului*. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr. 1(48), 2019, p. 24. Accesibil: https://www.inj.md/sites/default/files/19/22-29_0.pdf (vizitat la 12.05.2026).

[10] *Cauza Mancevschi c. Moldovei*, Hotărârea din 7 octombrie 2008. Accesibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112853 (vizitat la 12.05.2026).

[11] Codul de procedură penală nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104- 110 din 7.06.2003.

[12] Vizdoagă T., Oboroceanu N. *Inadmisibilitatea probelor care derivă din art. 8 CoEDO – obținute cu încălcarea obligațiilor negative ale statului*. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr. 1(48), 2019, p. 28. Accesibil: https://www.inj.md/sites/default/files/19/22-29_0.pdf (vizitat la 13.05.2026).

încălcarea capătă caracter esențial atunci când „a influențat sau a putut influența autenticitatea informației obținute, a documentului sau a obiectului”.[13]

Această dublă particularitate conferă instituției în același timp o legitimitate sporită, dar și o complexitate aparte deoarece, atunci când se apreciază admisibilitatea unei probe contestate, trebuie să verifice nu doar caracterul legal al obținerii ei, ci și măsura în care eventuala încălcare a putut afecta autenticitatea informației.

Controlul admisibilității nu se epuizează în fazele de fond ale procesului. Deși, potrivit art. 427 alin. (3) CPP, aprecierea probelor dată de prima instanță și de instanța de apel este obligatorie pentru instanța de recurs, Curtea Supremă de Justiție a precizat că „instanța de recurs verifică, în limitele legale, doar admisibilitatea probelor și legalitatea administrării și aprecierii acestor probe”[14]. Admisibilitatea rămâne, așadar, o chestiune de drept supusă controlului instanței supreme, chiar în cadrul unui recurs care nu mai permite reevaluarea faptelor

O nuanță conceptuală importantă, dar adesea trecută cu vederea în doctrina autohtonă, se cere semnalată: regimul juridic al probelor obținute prin acțiuni procesuale propriu-zise se distinge de cel al datelor dobândite prin măsuri speciale de investigații.

În literatura de specialitate se observă că „în raport cu rezultatele activității operative de investigații, legea procesual-penală operează cu noțiunea de *date de fapt*, iar probele sunt determinate ca *elemente de fapt*”. De asemenea este specificat că „cerințele privind admisibilitatea în procesul penal a „elementelor de fapt”, adică a probelor și a „datelor de fapt” obținute prin activitatea specială de investigații sunt diferite, pentru ultimele fiind stabilite exigențele suplimentare nominalizate”.[15]

Această distincție reflectă o realitate de fond: datele obținute prin măsuri speciale de investigații nu beneficiază de prezumția de legalitate aplicabilă probelor administrate prin procedee procesuale clasice, ci necesită o verificare suplimentară pe calea procesuală. Distincția este cu atât mai relevantă cu cât tocmai măsurile speciale de investigații reprezintă categoria de acțiuni cea mai susceptibilă să afecteze viața privată, astfel încât consecința inadmisibilității dobândește, în privința lor, o pondere practică sporită.

Inadmisibilitatea nu se limitează la proba obținută în mod direct prin încălcarea vieții private, ci se extinde, în anumite condiții, asupra probelor derivate din aceasta. Este vorba despre regula cunoscută în doctrina anglo-saxonă sub denumirea de concepția fructelor copacului otrăvit, receptată în dreptul moldovenesc prin art. 94 alin. (5). Proba obținută în baza unei alte probe inadmisibile este, la rândul ei, inadmisibilă, „cu excepția cazului în care probele derivate se bazează pe o sursă independentă sau ar fi fost descoperite inevitabil”.[16]

Rațiunea acestei extinderi este de a împiedica eludarea sancțiunii prin trecerea probei viciate printr-un lanț de acte aparent legale. În ceea ce privește receptarea acestei doctrine în dreptul procesual-penal moldovenesc, autorul citat observă că „problema aprecierii probelor în aspectul drepturilor persoanei a determinat modificarea semnificativă a art. 94 C. P. P., care, în mare parte, se referă la o instituție mai puțin cunoscută procedurii penale a Republicii Moldova – regula fructul pomului otrăvit. Potrivit acesteia,

[13] Codul de procedură penală nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104- 110 din 7.06.2003.

[14] Osoianu, T., Ostavciuc, D., *Impactul modificării temeiurilor și a procedurii de recurs penal asupra jurisprudenței Curții Supreme de Justiție*. p. 58. Accesibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/51-60_20.pdf

[15] Cușnir V., Cușnir S. *Particularități privind admisibilitatea datelor de fapt, obținute prin măsuri speciale de investigații*. p. 8. Accesibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/7-16_25.pdf (vizitat la 14.05.2026).

[16] Dolea Ig. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Chișinău: Cartea Juridică, 2009, p.108.

proba se recunoaște ca inadmisibilă dacă a fost obținută în baza altei probe, obținute cu încălcarea prevederilor legale".[17]

Această extindere a consecinței nu este însă nelimitată. Dreptul comparat recunoaște trei excepții clasice, anume sursa independentă, descoperirea inevitabilă și atenuarea legăturii cauzale, dintre care primele două sunt consacrate de legea moldovenească.

Problema, în opinia noastră, este că aceste excepții nu sunt suficient detaliate în textul normativ, ceea ce lasă instanțelor o marjă largă de apreciere și generează o aplicare neuniformă. O enumerare mai precisă a excepțiilor, însoțită de criterii clare de aplicare, ar consolida previzibilitatea consecinței și ar reduce riscul ca regula derivată să fie golită de conținut prin invocarea facilă a vreuneia dintre ele. Pe lângă inadmisibilitatea probei, încălcarea drepturilor la viața privată poate antrena nulitatea actului procedural prin care proba a fost obținută, sancțiune reglementată de art. 251 din Codul de procedură penală.[18]

În doctrina autohtonă, articolele 94 și 251 sunt identificate drept cele două instrumente procesuale principale prin care sistemul de drept sancționează încălcările dispozițiilor legale în materia obținerii probelor. Cele două sancțiuni sunt distincte, dar interdependente, fiindcă nulitatea vizează actul, în timp ce inadmisibilitatea vizează rezultatul probator al actului.

Dacă actul prin care a fost obținută o probă este ilegal, atunci și proba obținută prin acel act va fi, de regulă, inadmisibilă. La rândul său, atunci când o probă este considerată inadmisibilă, cauza este, de obicei, existența unei nereguli sau a unei încălcări a legii la obținerea ei.

Eficacitatea acestei sancțiuni nu poate fi însă apreciată corect fără a distinge între cele două regimuri ale nulității, consacrate de art. 251¹ și art. 251² CPP RM. Nulitatea absolută intervine numai în cazurile expres și limitativ enumerate de art. 251¹ alin. (1), se constată din oficiu sau la cerere și poate fi invocată în orice etapă a procesului penal. Esențial pentru analiza de față este că această enumerare are un caracter strict organic-procesual, vizând compunerea completului de judecată, competența după calitatea persoanei, publicitatea ședinței, participarea părților în cazurile obligatorii și prezența interpretului ori a traducătorului. Niciunul dintre aceste cazuri nu privește modul de administrare a probelor sau ingerințele în sfera vieții private.

Rezultă de aici o consecință de o importanță capitală: încălcările aduse dreptului la viața privată, săvârșite cel mai adesea prin măsuri speciale de investigații, nu pot fi încadrate, prin ipoteză, în sfera nulității absolute, fiindcă lista de la art. 251¹ alin. (1) nu lasă loc unei asemenea calificări. Ele cad, în mod necesar, sub incidența nulității relative reglementate de art. 251², al cărei regim este sensibil mai permisiv.

Potrivit art. 251² alin. (1), o atare încălcare atrage nulitatea actului doar dacă a fost afectat caracterul echitabil al procesului sau drepturile părților, iar, conform alin. (5), nulitatea nu operează și nu duce la anularea actului dacă persoana interesată nu a invocat-o în termenul prevăzut de lege. Mai mult, art. 251² alin. (3) lit. b) îngăduie invocarea ei în instanță numai cu privire la probele prezentate nemijlocit în fața acesteia, astfel încât probele administrate prin măsuri speciale de investigații în faza de urmărire penală, necontestate la timp, devin practic inatacabile în faza de judecată. Tocmai această încadrare explică reținerea instanței de a interveni din proprie inițiativă. Profesorul Dolea formulează această critică în termeni direcți, observând că, în interpretarea ei, „instanța poate să nu intervină din oficiu dacă consideră că o asemenea situație nu provoacă, în opinia ei, pericol pentru justa soluționare a cauzei."[19]

[17] Dolea Ig. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat.* Chișinău: Cartea Juridică, 2009, p.108-109.

[18] Codul de procedură penală nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104- 110 din 7.06.2003.

[19] Dolea Ig. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat.* Chișinău: Cartea Juridică, 2009, p. 128.

În măsura în care viciul este tratat ca o nulitate relativă, lăsată la aprecierea părții și acoperită prin neinvocare, sancțiunea își pierde din vigoare exact în privința categoriei de încălcări care afectează cel mai grav sfera vieții private. Pe acest fond, considerăm că o protecție efectivă a dreptului garantat de art. 8 ar impune fie completarea enumerării de la art. 251[1] alin. (1) cu încălcările grave ale dreptului la viața privată în administrarea probelor, fie, cel puțin, instituirea unei obligații a instanței de a verifica din oficiu legalitatea actelor prin care au fost obținute probe ce comportă o ingerință în această sferă.

De asemenea, Dolea atrage atenția asupra unei lacune procesuale de fond: „actualmente nu există un mecanism procesual conturat care ar garanta posibilitatea excluderii fizice a datelor neadmise ca probe. În acest aspect, una dintre soluții poate fi acordarea unor atribuții judecătorului de instrucție, cu respectarea principiului proporționalității între atribuțiile judecătorului de instrucție în procedura prejudiciară și independența organului de urmărire penală și a procurorului în administrarea probelor."[20]

Pe lângă efectele care se produc în faza de judecată, legislația procesual penală prevede un mecanism de înlăturare a probelor nelegale încă din faza urmăririi penale. Art. 290 din Codul de procedură penală conferă procurorului, la terminarea urmăririi penale, atribuția de a exclude, prin ordonanță motivată, probele obținute contrar prevederilor Codului și cu încălcarea drepturilor bănuitului sau învinuitului.[21]

Această normă, în opinia noastră prea puțin valorificată în practică, conferă procurorului, care până la acel moment a condus urmărirea penală, o competență explicită de a curăța dosarul înainte ca acesta să ajungă în fața instanței de judecată. Sergiu Cușnir subliniază această relevanță: „este necesar să punctăm rolul pe care îl are procurorul la terminarea urmăririi penale, atunci când, potrivit art. 290 Cod de procedură penală: „Dacă procurorul constată probe obținute contrar prevederilor prezentului Cod și cu încălcarea drepturilor bănuitului, învinuitului, prin ordonanță motivată, exclude aceste probe din materialele dosarului. Probele excluse din dosar se păstrează în condițiile art. 211 alin. (2)"."[22]

O consecință aparte, și deosebit de instructivă, este consacrată de art. 94 alin. (3), potrivit căruia „Datele administrate cu încălcările menționate la alin.(1) pot fi utilizate ca probe care confirmă faptul încălcărilor respective și vinovăția persoanelor care le-au admis".[23] Cu alte cuvinte, proba inadmisibilă într-o cauză penală poate deveni admisibilă într-o altă cauză, anume cea îndreptată împotriva agentului statului care a obținut-o prin abuz, atunci când încălcarea a constituit ea însăși o infracțiune.

Această soluție arată că regula inadmisibilității nu este absolută, ci comportă o dimensiune funcțională. Proba obținută prin încălcarea vieții private, deși inutilizabilă împotriva persoanei vizate inițial în calitate de bănuit sau învinuit, poate fi utilizată ulterior pentru constatarea și tragerea la răspundere a reprezentantului organelor de drept.

În practică, regimul inadmisibilității probelor relevă o vulnerabilitate semnificativă, întrucât excluderea probei nu presupune înlăturarea ei fizică din dosar. Existența acestei probleme poate fi dedusă și din Decizia de inadmisibilitate a Curții Constituționale nr. 47 din 22 mai 2018. În această decizie, Curtea a arătat că aplicarea art. 94 alin. (1) CPP poate conduce la două modalități distincte de excludere a probei, în funcție de etapa procesuală. Astfel, dacă inadmisibilitatea este constatată în faza urmăririi penale, proba urmează a

[20] Dolea Ig. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat.* Chișinău: Cartea Juridică, 2009, p. 11

[21] Codul de procedură penală nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104- 110 din 7.06.2003.

[22] Cușnir S. *Admisibilitatea probelor în procesul penal: reglementări naționale și jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului.* Chișinău 2025, p. 153.

[23] Codul de procedură penală nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104- 110 din 7.06.2003.

fi înlăturată fizic din dosar, pe când la etapa judecării cauzei instanța are doar obligația de a nu ține cont de aceasta la adoptarea soluției.[24]

Această distincție este, în opinia noastră, deopotrivă valoroasă și problematică. Este valoroasă fiindcă recunoaște în mod explicit necesitatea eliminării fizice cel puțin la faza prejudiciară. Este problematică fiindcă, prin restrângerea obligației de înlăturare fizică la faza de urmărire penală și prin reducerea ei, în faza judiciară, la simpla îndatorire de a nu ține cont de probă, soluția lasă neacoperite tocmai cazurile în care inadmisibilitatea este constatată în timpul judecății, adică situațiile în care presiunea asupra judecătorului este cea mai mare. Simpla declarare a inadmisibilității, fără eliminarea efectivă a probei din dosar, oferă o protecție aparentă, întrucât judecătorul, în procesul de formare a convingerii sale, poate fi influențat, chiar și fără să își dea seama, de conținutul actelor prezente în dosar.

Soluția pe care dreptul procesual penal autohton întârzie să o adopte a fost consacrată, în dreptul român, prin Decizia Curții Constituționale a României nr. 22 din 18 ianuarie 2018, care a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 102 alin. (3) din Codul de procedură penală român și a statuat că acestea sunt constituționale „în măsura în care prin sintagma „excluderea probei", din cuprinsul lor, se înțelege și eliminarea mijloacelor de probă din dosarul cauzei".

Argumentul central, formulat în § 23 al deciziei, este următorul: „cu toate că excluderea juridică a probelor obținute în mod nelegal din procesul penal apare ca fiind o garanție suficientă a drepturilor fundamentale anterior menționate, această garanție este una pur teoretică, în lipsa îndepărtării efective a mijloacelor de probă obținute în mod nelegal din dosarul cauzei. Mai mult, menținerea acestora în dosar, pe parcursul soluționării eventualelor căi ordinare și extraordinare de atac, ce pot fi invocate, nu poate produce decât același efect cognitiv contradictoriu, de natură a afecta procesul formării convingerii dincolo de orice îndoială rezonabilă a completului de judecată investit cu soluționarea cauzei, referitoare la vinovăția sau nevinovăția inculpatului". Concluzia, formulată în § 24, este că „excluderea juridică a probelor obținute în mod nelegal în procesul penal, în lipsa înlăturării lor fizice din dosarele penale constituite la nivelul instanțelor, este insuficientă pentru o garantare efectivă a prezumției de nevinovăție a inculpatului și a dreptului la un proces echitabil al acestuia".[25]

Prin comparație, legislația autohtonă ce limitează eliminarea fizică la faza urmăririi penale constituie, în opinia noastră, o direcție prioritară de reformă. Eficacitatea protecției vieții private nu se reduce însă la excluderea probelor defavorabile bănuitului, învinuitului sau inculpatului, ci și comportă o dimensiune opusă, anume conservarea probelor potențial favorabile părții apărării.

Această dimensiune a fost evidențiată de Curtea Constituțională a Republicii Moldova prin Hotărârea nr. 31 din 23 septembrie 2021, pronunțată pe fond, ceea ce îi conferă un statut jurisprudențial superior deciziilor de inadmisibilitate, cu privire la dispozițiile din Codul de procedură penală referitoare la nimicirea informației interceptate și înregistrate. Curtea a constatat că nimicirea unor înregistrări obținute prin interceptare, fără ca acestea să fi fost în prealabil supuse unei verificări contradictorii cu participarea apărării, poate priva acuzatul de posibilitatea de a-și verifica ipotezele privind relevanța lor și de a dovedi corectitudinea acestora, ceea ce încalcă dreptul la un proces echitabil. În motiva-

[24] Decizia de inadmisibilitate a Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 47 din 22 mai 2018, sesizarea nr. 56g/2018. Accesibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/ro-d47s56g2018rof4480.pdf (vizitat la 16.05.2026).

[25] Decizia Curții Constituționale a României nr. 22 din 18 ianuarie 2018, *referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.102 alin.(3), art.345 alin.(3) și art.346 alin.(4) din Codul de procedură penală*. Accesibil: https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/07/Decizie_22_2018.pdf (vizitat la 22.05.2026).

rea sa, Curtea a accentuat necesitatea ca apărarea să aibă acces, la terminarea urmăririi penale și la judecarea cauzei în fond, la informațiile obținute prin interceptare, și a reluat condițiile minime pe care legea trebuie să le conțină pentru evitarea abuzurilor în materie.[26]

Această tensiune transpare și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. În cauza Roman Zaharov c. Rusiei, Marea Cameră a examinat regimul stocării și al distrugerii datelor obținute prin interceptare, reproșând legislației interne lipsa unei obligații de distrugere imediată a informațiilor lipsite de relevanță.

Curtea a apreciat că „stocarea automată, timp de 6 luni, a unor date evident irelevante nu putea fi considerată justificată în temeiul articolului 8 din Convenție". Mai mult, atunci când persoanei supravegheate i se aducea o învinuire, instanța dispunea de „o marjă de apreciere nelimitată pentru a decide continuarea stocării ori distrugerea materialului interceptat utilizat ca probă".[27]

Spre deosebire de această perspectivă, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a sancționat, prin Hotărârea nr. 31 din 23 septembrie 2021, nimicirea prematură a informației interceptate, în măsura în care privează apărarea de accesul la probe potențial pertinente. Departe de a fi contradictorii, cele două abordări nu reflectă însă un singur test, ci două evaluări de proporționalitate distincte, raportate la drepturi fundamentale.

În cauza Roman Zaharov, balanța operează în interiorul art. 8, întrucât verifică dacă stocarea prelungită a datelor interceptate, inclusiv a celor lipsite de relevanță, poate fi justificată ca necesară într-o societate democratică. În Hotărârea nr. 31/2021, dimpotrivă, balanța ține de garanția procesuală a echității, fiindcă privește accesul apărării la materialul interceptat și, prin aceasta, egalitatea armelor.

Cele două evaluări acționează în sensuri opuse: prima cere ca datele irelevante să nu fie păstrate excesiv, a doua cere ca datele potențial pertinente să nu fie distruse prematur. Tocmai pentru că mărginesc regimul informației interceptate din direcții contrare, ele nu se contrazic, ci îl echilibrează, astfel încât nici protecția vieții private, nici dreptul la apărare să nu fie sacrificate în mod disproporționat.

Această Hotărâre inversează perspectiva obișnuită. Dacă regimul art. 94 abordează problema din unghiul excluderii probelor inadmisibile, Hotărârea nr. 31/2021 abordează problema complementară a conservării probelor admisibile favorabile apărării, obținute tocmai prin tipul de măsură care, prin natura sa, comportă o ingerință semnificativă în viața privată.

Atunci când mecanismele interne nu oferă o reparație adecvată, persoana lezată se poate adresa Curții Europene a Drepturilor Omului. Consecința la acest nivel are însă o formă specifică, anume constatarea încălcării art. 8 și, eventual, obligarea statului la plata unei satisfacții echitabile, fără ca hotărârea europeană să antreneze, ca atare, anularea procesului penal național.

Trebuie subliniat că, în cauza Mancevschi menționată supra, reacția Curții de la Strasbourg s-a limitat la constatarea încălcării art. 8 și la acordarea unei satisfacții echitabile, hotărârea necuprinzând nicio dispoziție privind soarta actelor sau a procedurilor interne, cu atât mai mult cu cât reclamantul nu avea calitatea de inculpat, ci fusese vizat de percheziție în calitate de avocat.

Tocmai de aceea, regula potrivit căreia constatarea la Strasbourg a unei încălcări nu antrenează, ca atare, desființarea procesului penal intern, este ilustrată cel mai limpede de cauzele Khan și Bykov, în care exista o persoană condamnată, iar condamnarea a

[26] Hotărârea Curții Constituționale a R.M. nr. 31 din 23 septembrie 2021, sesizarea nr. 58g/2021 Accesibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_31_2021_58g_2021_rou.pdf (vizitat la 24.05.2026).

[27] Cauza Roman Zaharov c. Rusiei, Hotărârea din 04 decembrie 2015. Accesibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-176291%22]} (vizitat la 24.05.2026).

fost menținută în pofida încălcării art. 8, reacția Curții rămânând, în toate aceste situații, una compensatorie, lipsită de efect direct asupra desfășurării procesului penal național. Această configurație ridică o problemă de fond. În context, se impune a fi precizat că mecanismul Convenției operează cu două teste succesive, care nu trebuie confundate.

Într-o primă etapă, în lumina art. 8 § 2, se verifică dacă imixtiunea în sfera vieții private este, în sine, justificată, în sensul de a fi prevăzută de lege, de a urmări un scop legitim și de a se dovedi necesară într-o societate democratică. Atunci când acest test nu este întrunit, iar ingerința rămâne lipsită de temei legal, devine incident un al doilea test, raportat de această dată la art. 6, în cadrul căruia se apreciază dacă valorificarea probei astfel obținute a afectat echitatea procedurii privite în ansamblul său. Or, potrivit standardului consacrat în cauzele Khan și Bykov, acest din urmă test nu impune o excludere automată a probei, rațiune pentru care, la nivel european, consecința păstrează un caracter preponderent reparatoriu.

Rezultă că efectivitatea protecției vieții private nu poate fi asigurată la nivelul Curții de la Strasbourg, care se mărginește la un standard minim al echității de ansamblu, ci este condiționată de modul în care consecințele interne ale unei ingerințe nelegale își găsesc o aplicare reală. Recunoaștem că exigența pe care o promovăm, anume o excludere riguroasă, însoțită de constatarea nulității din oficiu și de înlăturarea fizică a probei din materialele cauzei, depășește pragul minim pretins statelor de jurisprudența Curții. Considerăm însă că acest spor de garanție nu doar că este compatibil cu Convenția, dar se vădește necesar pentru ca interdicția de a administra probe de natură a vicia echitatea procedurii să producă efecte concrete, iar dreptul ocrotit de art. 8 să nu rămână lipsit de consecințe procesuale în ordinea juridică internă.

4. CONCLUZII

Analiza efectuată permite formularea unei concluzii cu mai multe straturi. Consecințele încălcării drepturilor la viața privată în cadrul procesului penal nu se reduc la o sancțiune unică și automată, ci formează un spectru gradual și interdependent. La nivel european, încălcarea art. 8 se traduce, de regulă, prin constatarea violării și acordarea unei satisfacții echitabile, fără anularea automată a procesului intern.

La nivel intern, consecințele se etajează de la inadmisibilitatea probei, prevăzută de art. 94, extinsă asupra probelor derivate prin art. 94 alin. (5), la nulitatea actului procesual, prevăzută de art. 251, la excluderea de către procuror la terminarea urmăririi penale, prevăzută de art. 290, la posibilitatea de a utiliza ulterior proba în cauza împotriva agentului, prevăzută de art. 94 alin. (3), și, în plan individual, la răspunderea agentului statului. În plan practic însă, eficacitatea fiecăreia dintre aceste consecințe rămâne condiționată de o aplicare riguroasă, care nu este întotdeauna prezentă. Jurisprudența îndreptată împotriva Republicii Moldova, de la *Iordachi* la *Mancevschi*, demonstrează că deficiențele privind calitatea legii și controlul judiciar efectiv nu sunt incidente izolate, ci o problemă structurală.

La aceasta se adaugă viciile interne semnalate. Încălcările aduse vieții private rămân, prin configurația art. 251^1, în afara nulității absolute și cad sub regimul relativ al art. 251^2, susceptibil de acoperire prin neinvocare. La rândul său, inadmisibilitatea nu este însoțită, la faza de judecată, de eliminarea fizică a probei, iar răspunderea reprezentantului de drept rămâne adesea neactivată.

Riscul major care se desprinde din această analiză este acela ca, în absența unei aplicări efective, întregul sistem de consecințe să rămână fără efect, iar dreptul la viața privată să rămână lipsit de consecințe procesuale reale. Pentru a preveni această evoluție, considerăm necesare cel puțin trei intervenții asupra acestui capitol. În primul rând, detalierea celor două excepții deja consacrate de la regula probelor derivate, anume sursa

independentă și descoperirea inevitabilă, prin precizarea criteriilor lor de aplicare, fără a importa însă și a treia excepție recunoscută în dreptul comparat, a cărei adăugare ar lărgi portițele de la regula excluderii în loc să le restrângă. În al doilea rând, fie completarea listei nulităților absolute de la art. 251¹ cu încălcările grave aduse vieții private în administrarea probelor, fie instituirea unei obligații a instanței de a verifica din oficiu legalitatea acestor acte, în pofida încadrării lor actuale ca nulități relative.

Așadar, pentru ca protecția vieții private să nu rămână o simplă declarație, ci să devină o garanție reală, sunt necesare atât modificări ale Codului de procedură penală, cât și o schimbare a practicii judiciare. Doar atunci când inadmisibilitatea probelor și nulitatea actelor procedurale vor produce efecte concrete, descurajând organul de urmărire penală de la administrarea probelor cu încălcarea legii și oferind bănuitului, învinuitului și inculpatului o protecție efectivă, procesul penal din Republica Moldova va putea asigura o protecție autentică a dreptului la respectarea vieții private, în acord cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și cu exigențele statului de drept.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

Cauza Bykov c. Federației Ruse [MC], Hotărârea din 10 martie 2009. Accesibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91704 (vizitat la 06.05.2026).

Cauza Gäfgen c. Germaniei, Hotărârea din 1 iunie 2010. Accesibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123256. (vizitat la 04.05.2026)

Cauza Iordachi și alții c. Moldovei, Hotărârea din 10 februarie 2009. Accesibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-127834. (vizitat la 09.05.2026).

Cauza Khan c. Regatului Unit, Hotărârea din 12 mai 2000. Accesibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58841%22]} (vizitat la 06.05.2026)

Cauza Mancevschi c. Moldovei, Hotărârea din 7 octombrie 2008. Accesibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112853 (vizitat la 12.05.2026).

Cauza Roman Zaharov c. Rusiei, Hotărârea din 04 decembrie 2015. Accesibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-176291%22]} (vizitat la 24.05.2026).

Cauza Schenk c. Elveției, Hotărârea din 12 iulie 1988. Accesibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57572. (vizitat la 02.05.2026).

Cod de procedură penală nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104- 110 din 7.06.2003.

Cușnir S. Admisibilitatea probelor în procesul penal: reglementări naționale și jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului. Chișinău 2025, p. 153.

Cușnir V., Cușnir S. Particularități privind admisibilitatea datelor de fapt, obținute prin măsuri speciale de investigații. Accesibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/7-16_25.pdf (vizitat la 14.05.2026).

Decizia Curții Constituționale a României nr. 22 din 18 ianuarie 2018, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.102 alin.(3), art.345 alin.(3) și art.346 alin.(4) din Codul de procedură penală. Accesibil: https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/07/Decizie_22_2018.pdf (vizitat la 22.05.2026).

Decizia de inadmisibilitate a Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 47 din 22 mai 2018, sesizarea nr. 56g/2018. Accesibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/ro-d47s56g2018rof4480.pdf (vizitat la 16.05.2026).

Dolea Ig. Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat. Chișinău: Cartea Juridică, 2009, p.108.

Hotărârea Curții Constituționale a R.M. nr. 31 din 23 septembrie 2021, sesizarea nr. 58g/2021 Accesibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_31_2021_58g_2021_rou.pdf (vizitat la 24.05.2026).

Osoianu, T., Ostavciuc, D., Procedura Penală. Partea generală. București: Ed. Pro Universitaria, 2023 p.33

Osoianu, Tudor, Ostavciuc, Dinu, Impactul modificării temeiurilor și a procedurii de recurs penal asupra jurisprudenței Curții Supreme de Justiție. p. 58. Accesibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/51-60_20.pdf

Vizdoagă T., Oboroceanu N. Inadmisibilitatea probelor care derivă din art. 8 CoEDO – obținute cu încălcarea obligațiilor negative ale statului. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr. 1(48), 2019. Accesibil: https://www.inj.md/sites/default/files/19/22-29_0.pdf (vizitat la 07.05.2026).